

ŊĀĒ TO ŊĀLÔ ŊĀM

A

Agat Pocawa ŋawasi ŋajam ten. Kwalam-kwalam to majan-majan gêga tau (Geoc 21:19).

Ajôŋ, Israelnêŋ Takac Kalender

Alabaster Poc amboac jonjon ma palêpalê, tec sêsap kêtú kekec to suc ŋajam-ŋajam, taŋ sêkêŋ ŋaola kêsêp.

Aleŋ Aleq Lau sêmac katun, taŋ lau langwa gêmunŋa seboç mênşêlêsu ŋamalach. Têtu kasec lau ma sêgôm bôç to kêam sêbôm sêsêp salen sêja. Takac Ŋalau Sec.

Aloe Ka ten ŋatêkwi ŋamalu ŋajam. Lau langwa sêkôç kêtú nêŋ gêŋ malu ma kêtú bu gêmacŋa gêwiŋ.

Altar Lau Juda sêkêŋ bulimakao to gêŋ kêtú da gêdêŋ Anôtô. Sêkêŋ gêsac altar ma sêkêŋ ja gen. Êsêac sêsap poc kapôêŋgen kêtú altar ŋamêtê ten amboac tonec gebe sêsap ŋakêclêsu aclê e ŋakatu amboac bulimakao ŋajabo kêkô altar ŋakêclêsu aclê tonan ŋaô (Geoc 9:13). Jabo aclê tonan kêtú Anôtônê ŋaclai kapôêŋ ŋadôndôŋ. Anôtô kêtú lau gêbac, taŋ sêlêti jasêkam jabo tau ŋaten tôn, gebe sênac êsêac êndu atom nan, nêŋ lamu.

Amen Ŋalô Ebolai awenŋa nec tanam ôkwi gebe Gêŋ tau amboac tonan me Ŋanô êsa amboac tônêman. Go ŋam ten gebe Biŋ ŋanôgen. Êtôm tonançoc, Magobe. Geoc 3:14 sê Kilisinê ŋĀĒ gebe Amen kêtôm Biŋŋanô (Ŋatau).

Ametist Takac Pocawa.

Anao Takac Aneŋio, Biŋ Aneŋioŋa.

Aneŋio, Biŋ Anellioŋa Lau Israel nêŋ mêtê lanŋwa teŋ amboac tonec gebe Ŋac teŋ embe nê gôlôac masi, êsêagêc awê (kapoac) semasan biŋ gêdêŋ tauŋ ma ŋac tau gêjam agêcnêŋ sakiŋwagao teŋ kêtû nê awênê anao. Ŋam gebe anao tonan êkôc ŋapalê êjô ênê awê su. Anao kêsam ŋac tonan gebe ŋatau ma lau sêsam eŋ gebe ênê akweŋ. Eŋ gêwê kaiŋ ŋac tau nê waba to gêŋ ma ênê gêŋlênsêm gêjac awê tau nê ŋapalê ŋawae gêwiŋ (Gen 25:6; 35:22).

Anôto Latui Takac Lau Undambêŋa, Anjela, Bôc.

Anôto N. Malê gêwa ŋaê Anôto sa gebe ŋam oc kêsêp Wapômtau Anôtau. Lau lanŋwa sêsôm gebe kêkêŋ gêŋ samob to geden tôŋ ma kêmoasiŋ ŋamalac ŋajam kêlêlêc. Jabêm sêliŋ nêŋ anôto tonan siŋ e ŋawae kêtû gwasu su, tec tetoc eŋ sa kwalec. Gêŋsêga amboac ôjô me gwêctêna me mutêna embe êŋgôm êsêac acgom, go taêŋ gêjam eŋ ma sêkêŋ da gêdêŋ eŋ. Tetoc bôc to gêŋ gêc ambêô ma sêkêŋ kêpi wan ŋasec teŋ sêuc su dedec gêdam gêja. Seboc anôto kêtaiŋ tau su jagêmoa gwêcm ŋagêdimbob ŋalêlômgeŋ, taŋ kêliŋ ŋamalac ma gêŋ eŋ kêkêŋ nan, samob siŋ su. Sêliŋ eŋ siŋ amboac tonan, tec tetoc nêŋ mimi to abeŋi katun sa gêjô anôto su. Biŋsu sêô lasê acgom, go sêpuc miŋ lanŋwa tonan ŋam e sê ŋaê tau kêpi Anôto mata jali, taŋ kêkêŋ undambê to nom biŋŋanôgeŋ nan. Eŋ kêliŋ tau siŋ jagêmoa jaêc atom, taê gêjam nê gêŋ ma gejob to gêjam jaom gêmoa ŋapan. Anôto mata jali gêwa tau sa gebe eŋ Ŋalau. Aêac

tec tanam sakinj êndênj enj tatoc gênj ŋagêdô ŋakatu sa êjô enj su atom. Gwam to gênj ŋakatu, taŋ ŋamalac sêkênj kêtuj nêŋ anôtoï jaba naŋ, enj gêjac jao gêc Biŋsu ŋamataŋa.

Enj kêjalij lau Israel sa jageoc tau lasê to kêsôm biŋ gêdênj êsêac kêsa propete to lau awenj. Enj gêwê êsêac ma gêgôm gêŋsêga e sêjala enj kêpi ŋanôgenj. Enj kêkênj Biŋsu to Ŋagôlij ma kêmoatiŋ poac gêdênj êsêac. Kêtu ŋamu go geoc tau lasê kêpi Latu Jesu Kilisi, taŋ tau kêtuj ŋamalac mêngêmoa nom naŋ. Jesu Enj Anôto tau (Joan 14:9). Anôto aêacnêŋ Kêsiwaga Enj. Aêac tec tatêc to têtac êwiŋ ma ôlij andanj tamenj undambêŋa Anôto. Biŋlênsêm Lanŋwa to Wakuc gêwa enj sa amboac tonan, tec tapuc enj ŋam tasam Bibolo tanac ŋawaegenj.

Anôto Têlêtagen ŊĀĒ Têlêtagen ŋam gebe Têlêac kêtôm Tagenj. Biŋ tonanj kêlêsoŋ aêacnêŋ kauc gebe gênj ŋanô têlêac têtôm gênj tagenj atom. Embe tapuc ŋĀĒ tau ŋam, oc tapô lêna gebe gêc lêlômŋsêga. Aêac tatap ŋĀĒ tonan sa aŋga Bibolo tau solop atom. Kêwaka Anôto sa gebe tagenj tê gêmoa, go tonec gêwiŋ gebe Kilisi ma Ŋalau Dabuŋ têtôm Anôto tau (Joan 1:1; 4:24). Bibolo tec gêwa Anôtonê ŋalanô têlêac sa gêdênj aêac gebe Anôto Tama agêc Latu ma Ŋalau Dabuŋ. Ŋam kêsêp gênj, taŋ Anôto gêgôm aŋga Gôlôac ŋalêlôm naŋ. Tama Anôto kêkênj gênj samob. Enj kêkênj to têtac gêwiŋ ŋamalac, tec gêlôm to gêjam jaom ma kêmoasiŋ aêac kêtôm tamenj ŋanô enj. Enj kêkênj Latu mêngêjam aêac kêsi (Joan 1:14), ma kêkênj Ŋalau Dêbuŋ kêpuc aêac tôŋ (Rom 8:26). Ŋalau Dabuŋ tonanj Apômtau

Jesu nê (Kor 11.3:17) ma Tama Anôtô nê amboac tonanğen (Joan 4:24). Anôtô geoc tau lasê kêpi ñalanô têlêac tonanğ tetu gêc Bibolo ñabuku. En kêkôninğ tau amboac tonanğ, ec tajala en ñanğen. Ñalanô têlêac, mago Anôtô tauanô tagenğ. Têtac gêwiñ ñamôkê en (Joan 1.4:8). En gebe aêac têtac êwiñ tauñ e tatôm en tau katu. Têtac gêwiñ tauñ tonanğ ocgo êmbinğ aêac têtac êtôm gêbinğ Tama agêc Latu ma Ñalau Dabunğ tau têtac nanğ (Kol 3:14).

Anôtônê Gamêñ, Anôtônê Gôlinğ Kinğna. Anôtô kêtu nom samuc ñagôlinğsêga to ñakinğ. Anôtônê Gamêñ to Ñagôlinğ tonanğ kêtu anô anğa nom gêdênğ Jesu mênğemoa nanğ. En gêjam mêtê lau gêjac m gebe “Anam taôm ôkwi. Anôtônê Gamêñ kêdabinğac” (Mat 4:17; Mar 1:15). Binğ Anôtônê Gamêñna gêjam Ñawae Ñajam ma Binğôlinğ to gênğtalô samob auc.

Jesu gêmênğ gebe ensenğ Sadañnê kôm su (Joan 1.3:8) ma êwaka Anôtônê Gamêñ sa (Mat 12:28; Luk 11:20). Gôlinğ tau êtu anô amboac ondod. Ñalênğ tonec gebe Tanğô mêtê ma takênğ êwiñ Jesu to êsuc sec ôkwi ma dawî ñatau lanğwa sinğ to dawinğ Jesu êtu nênğ ñatau wakuc ma têtanduguc enğ to tasêp enğ têtac. Tajalinğ Jesu sa êtu nênğ Apômtau nec kêtôm tasô Anôtônê Gamêñ/Gôlinğ ñalabu. Tanam tauñ ôkwi su, tec nênğ gênğ ñagêdô samob ênam tau ôkwi amboac tonanğenğ. Nênğ ñalêlôm kêtu wakuc, tec nênğ lênğ êtu wakuc êndanduguc. Tauñ nênğ tekwenğ saki ênğôm atom. Lau tenğ tauñ sêjam tauñ kêsi atom. En kêgaboac aêac su, tec têtac gêwiñ lau kêtu nênğ ñagôlinğ wakuc e tamoa

dawinɔ tauŋ ŋajam.

Aēac tawē kainɔ Anôtônê Gamêŋ kêtū nêŋ kolenɔa me nêŋ lêŋ mansanɔa atom. Ŋacmoasinɔ Anôtô gēsunɔ gêdêŋ aēac kêtū takêŋ gêwinɔ Kilisinɔa. Kêmoasinɔ aēac ŋajam kêlêlêc su, tec tanɔaminɔ ênê moasinɔ ênêc aēacɔa atom, takêŋ ŋawae elom lau gamêŋ dambê to balinɔa êwinɔ. Aēac tec tatenɔ kêsêp Mec Tamenɔmai gebe “Mêŋôtu Apômtau ôtôm gamêŋgerɔ”, gebe sêwinɔ aēac tatu Gôlôac Dabuŋ tagenɔ. Anôtô gêjac m gamêŋ tau anɔa nom nec ma kêlainɔ nê gôlinɔ gêmoa e êndêŋ nom ŋatêm ênac pep acgom, go ênac dabini êndêŋ êkêŋ samob êtu wakuc. Gêmac to ŋandanɔ ma gêŋwapac to tapô lêna gêŋŋa ma danɔgôn jageo to sinɔ ma gêŋ keso Anôtônê Gamêŋ oc êmbacnê anɔa nom wakuc (Geoc 21:4).-Gamêŋ Undambêŋa to Anôtônê Gamêŋ kêkwa tau. Ŋâê lulu ŋam tagenɔ gebe Undambê to Nom ŋatau Anôtô. Gamêŋ tau êtu anô ŋalêŋ to ŋagêbôm ma ŋakolenɔ, tanɔ gêjac ŋamalac ŋawae nanɔ, Binɔgôlinɔ kêwaka sa.

Takac Môkêlatu to Ŋamadinɔ Ŋanamba gebe Anôtônê Gamêŋ, Binɔgôlinɔ Anôtônê Gamêŋŋa, Undambê.

Anjela Anôtônê ŋalau sakinɔa êsêac, tec sêsô enɔ ŋalabu ma sêgôm ênê binɔ ŋanô kêsā kêtôm enɔ kêsakinɔ êsêac, tec tasam êsêac gebe Anôtônê lau jaenɔa gêwinɔ. Ŋâê Anôtônê me Apômtaunê anjela elêmê kepenɔ Apômtau tau geoc tau lasê mênɔkêsôm binɔ gêdêŋ ŋamalac. Anjela nê Anôtônê lau sakinɔa têtôm propete to lau, tanɔ sêsôm Anôtônê wae lasê (Geoc 19:10; 22:9). Ac têtôm Kilisi atom (Eb 1:4ŋg), tec tatoc êsêac sa amboac enɔ atom. Anjela ŋakatu,

tê lau teto-teto nê, kêtôm êsêac ôliŋ ɲalaunja atomanô. Aêac taêŋ ênam aŋela tau amboac siŋsêlêc tonjaclai kaiŋteŋ. (Takac MNŊ) ɲalau undambêŋa tonan sêwiŋ Anôtô sêmoa. Sêgi ênê lêpôŋ kiŋŋa auc ma awenŋ gêôc eŋ.

Takac Bôc, Lau Undambêŋa, MNŊ gebe Aŋela.

Aposolo ɲaê Aposolo tonan kêpi lau 12, taŋ Jesu kêjalini êsêac sa jatêdaguc eŋ to sêpuc eŋ tôŋ nanŋeŋ. Go sê kêpi Paulu to Gôlôac Dabuŋ ɲakoleŋwaga ɲagêdô gêwiŋ gêc Binlênsêm Wakuc amboac tonan. ɲaê tau ɲam gebe jaenŋwaga me lau sêsakiŋ êsêacŋa. Anôtô kêsakiŋ êsêac to nê lausakiŋ samob gebe sêsôm ênê Gamêŋ ɲawae ɲajam lasê êndêŋ lau sêŋô, ec sêkêŋ êwiŋ eŋ ma ênam êsêac kêsi.

Areo Pagu ɲaê tonan ɲam (a) Aresnê Iôcmatu gêc Griknêŋ malacsêga Aten, (b) Kaunsil. Lau-mata malac taunja sêkac taun sa-sa aŋga lôc tau, tec ɲaê tau sêsam kêpi kaunsil tonan gêwiŋ. Sêkac taun sa aŋga lôc tonan kêtiam atom, mago ɲaê Areo Pagu kêsap tôŋ tec gêc (Apos 17:19-34; Kor I.1:22ŋgg).

Artemis Lau gêmuŋ andanŋeŋŋa tetoc anôtô teŋ tonan sa sêgôm kêtû nêŋ lauo sêkôc gôlôac têtû taêsamŋa. ɲaê tau ɲam kêsêp Grik awenŋ. Lau Rom sêsam ɲa taun awenŋ gebe Diana. Kêtû tonanŋa sêsam anôtô jaba tonan nê ɲaê sêgaluŋŋeŋ. Lau Asia Saunŋa tetoc Artemis (Diana) sa sêjac ɲawaegenŋ (Apos 19:23-40).

Asera Anôtô jaba teŋ. Lau Kanaan tetoc sa ma sêkalem eŋ kêtû nêŋ lauo sêkôc ɲapalê taêsamŋa. Aseranê akwenŋ Bal. Lau Israel

sêku Kanaan tulu jasêŋgôŋ gamêŋ tau kêtû têlê, tec taêsam tetoc anôtôi jaba tonan sa sêwiŋ. Sêsê ka kêkô lôc ma sêsap gwam (alê) kêtû ŋagêbôm kêkô lôm dabuŋ ŋalêlôm gêwiŋ, tec sêgôm Anôtô têtac ŋandan kasa.

Asia Anŋa Bibolo ŋaê Asia kêkwa masaŋm kapôêŋ, taŋ gamêŋ Saina to India gêc nan, gêwiŋ atom; kêpi gamêŋ, taŋ aêac tasam Asia Saun nanŋeŋ (Tim II.1:15; Geoc 1:4).

Astarte Anotôo tonan gêjam jaom lauo sêkôc ŋapalê taêsamŋa, ma siŋ to siŋwaga gêwiŋ. Ŋasakiŋ gêjac gêŋ ôliŋ ŋakalacŋa ŋawae. Lau Asia Saunŋa to gamêŋ ŋagêdôŋa tetoc eŋ sa gêjam auc gêdêŋ têm lanŋwa tônê.

B

Bal Lau Kanaan tetoc Bal sa kêtû nêŋ anôtô jaba. Sêgôm gebe êkêŋ nêŋ gôlôêc têtû taêsam. Sêsam Asera gebe Balnê awê. Lau Israel jasêŋgôŋ gamêŋ Kanaan têtû têlê acgom, go tetoc anôtôi jaba luagêc tonan sa sêwiŋ.

Bal Poacŋa Lau Sikem sê ŋaê tonan kêpi nêŋ Bal ma tetoc eŋ sa kêtû nêŋ anôtô jaba (Gôl 8:33).

Bec Anôtô Gêŋgôŋŋa Ŋaê teŋ gebe Bec Anôtô Gêwa Tau Saŋa. Mose to nê lau sêsuŋ becsêga tau sa. Lau Israel sêlic nêŋ om anŋa Lômbec ŋalêlôm e Salomo kêkwê lôm dabuŋ sa acgom. Lômbec ŋaê teŋ gebe Anôtônê Bec me Bec Lanŋôŋanô Êndêŋ Tauŋŋa (me takac tauŋ saŋa). Takac gebe Lômbec, Ombec.

Bec Sêmasaŋ Tauŋŋa Woke ŋabêc 5 ŋakêtula, taŋ Judao to ŋac sêmasaŋ tauŋ ma sêjac dabiŋ ŋagêŋ samob gebe sêlic nêŋ om Sabat (Mat

27:62; Mar 15:42; Luk 23:54). Gêmunj omsêga samob gêwiŋ amboac tonanŋen.

Belsebul Sadanê ñaê tenj, nanj gêwa enj sa gebe ŋalau sec samob nêŋ ŋatau enj.

Benj, Biŋ Benja Anôtô gêjac jao biŋ benja to sêpuc kapoacŋa gêdêŋ lau Israel, mago lau tau sêwi siŋ samucŋen atom, ŋagêdô sêgôm (Gen 30:14, 37ŋg). Anôtô gêlic gêŋ tau kêtôm sakiŋ gêdêŋ anôtôi jaba to gwam (Sam I.15:23). Lau tanj têtêc benj to ŋalau sec nanj, sêkêŋ gêwiŋ Anôtô kwalec, tec sêbu enj gebe gêjam jaom êsêac gêdêŋ sec to gêŋ ŋaclai samob jakêtôm atom. Anja Biŋlênsêm Wakuc laumec-geowaga sêkêŋ kisa gêdêŋ aposolo (Apos 19:14-18). Sêjac jao benj to gwam ŋasakiŋ anja Biŋlênsêm Wakuc gêwiŋ (Gal 5:10, 20ŋg; Geoc 21:8). Laimôkê Anôtô taugenj kêtôm gebe ênam nê lau kêsi êndêŋ gêŋ tonanj ŋai samob.

Beril Pocawa matac-matac me juju.

Bibolo Propete to lau teto nêŋ buku gêdêŋ-gêdêŋŋenj gêdêŋ gêmunj andanŋenj. Ŋasawa ŋamuŋa tenj lau tenj sejonj sa kêtû Biŋlênsêm Lanŋwa ŋabuku, tanj teto biŋ Anôtô geoc tau lasê to kêsôm biŋ gêdêŋ ŋamalac nanj ŋamiŋ. Anja Biŋlênsêm Wakuc sêsam buku lanŋwa tonanj ŋai sebe Biŋ teto gêc (English gebe Scriptures). Go aposolo to lau teto Jesunê kolenj ŋamiŋ gêc Ŋawae Ŋajam ma teto papia gêdêŋ Gôlôac buŋa to lau gêdêŋ-gêdêŋŋenj, e kêtû ŋamu sejonj sa kêtû Biŋlênsêm Wakuc. Ŋasawa tenj kêtiam lau tenj sêsi Biŋlênsêm Lanŋwa to Wakuc ŋabuku samob kêpi tagenj kêtû buku

կաթօն տամ տալ ղաէ ԲԻԼՕ. Նաէ տոնալ ղամ կէսօլ Լա ՂրԻ աւալ. Էսէակ սէսամ ԲԼԼ գեբե ԲԻԼԻա գեբե ԲԼԼ տաէսամ, ԲԼԼ տօէտօէ, ԲԼԼ տօլալ.

ԲԻՆ ԿԱԿ ՄԱԿԱՆԱ Կանակ մաա ԲԻՆ տալ տասօմ էտա տօլ տօաւալ էնակ Անօտօ էւալալալ. Էմբե ԲԻՆ ճանալ մե ճալլօմ ղանօ էսա աոմ, աո տակալալ ալ էնակ աէակ ղալլէլօ (Տամ Ի.1:11; Քս 50:14; 116:14; Աթս 18:18; 21:24).

ԲԻՆՂՕԼԻՆ ԱՆՕՏՈՆԷ ԳԱՄԵՂԱ Աթօմտալ Եսա կէւակ ԲԻՆղԱՆՕ առճամբնա ղալլէճօ ղամ սա ղէ ճօլ կէլա ղամալակնէլա ղէլա ղէակ աւէալալալալ գեբե էւա Լաւնէլա կաակ էսա էլա Անօտօնէ Գալալ. Էլ ղէլամ մէտէ Լա կէսօմ ԲԻՆՂՕԼԻՆ ղէճէլա էսէակ ղէլակ ղաւաալալալ (Մատ 13). Կակա ՄՆՆ գեբե ԲԻՆՂՕԼԻՆ.

ԲԻՆՏԱ Նալլալ Եւա տալ սէսամ ԲԻՆԼէնսէմ Լալլա ղաԲԼԼ ղամաալալ Լալալալալ գեբե “ԲԻՆՏԱ” մե “Մօսէնէ ԲԼԼ” մե “Մօսէնէ ԲԻՆՏԱ ՆաԲԼԼ”. Լա ղալլէճօ սէ ղաէ ԲԻՆՏԱ տոնալ կէկա ԲԻՆԼէնսէմ Լալլա սամակալալ մա ղաԲԼԼ սաաօ տաթօլալալ ղէալալ.

ԲԻՆՏԱ ՆԱԿԷՃՕՂԱ Էսէակնէլա ղաէ տալ գեբե ԲԻՆՏԱ. Էսէակ սէլակ ԲԻՆԼէնսէմ Լալլա ղաԲԼԼ (Մօսէնէ ԲԼԼ 5) ղամ մա սէա սա ղէճէլա Լա. Տէլլօմ ղէճէլա Գօլօակ Բալա սէւակ ԲԻՆԼէնսէմ Վակակ սա սա. Կակա ԲԻՆՏԱ, ՂաԲԼ.

ԲԻՆՏԱ Էսէակ տէտա ԲԻՆՏԱ ղակէճօլալալ տա մէտօակալալ կէլա տալալ. Լա տա ճաԲալալալալ աոմ. Եւա սէսամ էսէակ ՂաԲԼ (Մէտէմօկէ) ղէալալ. Աակ սէա ԲԻՆՏԱ ղամ սա մա տալալ սէլակ տէկա ԲԻՆՏԱ մա սալալ Լէլա ղալլալալ ղալլէճօ սա ղալլէալալ

biŋsu tau e lau ŋaôma sejop jageo. Takac Mêtêmôkê, Biŋsu Ŋakêdôŋwaga.

Bôc Bôc aclê sêkô sêgi lêpôŋ kiŋŋa auc (Geoc 4:6). Bôc tonaŋ bôc malacŋa me saleŋŋa nê atom. Ŋalau undambêŋa. Tanam ŋalô Grik aweŋŋa ôkwi amboac tonec gebe Gêŋsêga maten jali, me gêŋsêga tomagê. Êsêac sêwa Anôtônê ŋaclai to nê ŋawasi sa gebe jasêkô Lôlôc Ŋatau dabuŋanô tau ŋalaŋônêm. Esek 1:5-13, 10; Geoc 4:6-9 gêwa gêŋ maten jali tonaŋ sa. Lau ŋagêdô taêŋ gêjam gebe tasam êsêacnêŋ ŋaê ten gebe Kerubim. Takac Anôtô Latui, Lau Undambêŋa.

Bôjaŋ Jalô Gêŋ tau bôjaŋ ten, naŋ gêmôê e talic amboac talec ŋajalô. Sêkam gêdêŋ ŋaka ma sêsap padi to gêŋ.

D

Da Ŋamalac sêjala tau ŋ gebe taêŋ gêjam geo ma sêsôm geo to sêgôm geo. Samob sêsa nêŋ lêŋ seso Anôtônê biŋ, tec taun taêŋ gêjam gebe sêkêŋ nêŋ gêŋ ŋajam ten êtu da êndêŋ Anôtô gebe êŋgôm en têtac êtu lêsi êndêŋ êsêac. Sebe da êkwa nêŋ sec auc êndêŋ Anôtô, tec sêkêŋ. Lau Israel sêkêŋ da tonec ŋai gebe Daja ma dadanŋe to da êpuc ôliŋ tôŋŋa ma dawama to datôp.-Apômtau Jesu Kilisi kêkêŋ tau kêtû da gêjô ŋamalac peben nêŋ sec su, tec biŋ dan tonaŋ gêjac lau buŋa ŋawae atom. Nêŋ ŋalêlôm to nêŋ kauc ma ôliŋwalô samucŋen êndêŋ Apômtau êtu aêacnêŋ da danŋe êndêŋ en êjô ênê moasiŋ samob su. Anôtô gebe aêac

dansuŋ taunŋ tatu da êndêŋ engeŋ. Da tonanŋ tec gêjac en mataanô ŋajam. Takac Kanom, Takis.

Dabuŋwaga (a) Lau malac teŋ embe taêŋ ênam sebe sêŋgôm nêŋ gêŋ towae teŋ amboac sê balôm me seno sam, ac sêjaliŋ lau ŋagêdô sa têtû dabuŋwaga. Kôm tonec gêjac dabuŋwaga tonanŋ ŋawae gebe sênam dabuŋ gêŋ ŋagêdô. Êsêac seŋ to sênom gêŋ paliŋ-paliŋgeŋ atom. Sejop dabuŋ ŋapep. Embe sejop kwalec, sammôkê oc sêjaiŋ taunŋ ŋaôma. Bôc ŋagêdô oc sêmac êndu. Lau beŋ to mectomanŋ sejop nêŋ dabuŋ gwalêkiŋ gebe sêŋgôm nêŋ beŋ ŋawanic êsa.

(b) ŊĀĒ dabuŋwaga tonec ŋam teŋ samucgeŋ. Anôtônê lausakiŋ têm Binlênsêm Lanŋwanŋa. Lau ôliŋ mansanŋeŋ têtû lau Israel nêŋ dabuŋwaga. Kôm tonec ŋai gêjac êsêac ŋawae gebe Sêmoa Anôtô lanŋônêm ma sêpalip bôc daŋa ŋadec kêpi altar gêja to sêkêŋ daja anŋa altar dajaŋa ma sejop lôm dabuŋ ŋagêŋlêlôm samob (Luk 1:5, 8ŋgg). Ŋacdabuŋsêga kêtû êsêacnêŋ kasêga, taŋ kêtôm Omsêga Wamagenŋ kêsô gamêŋ dabuŋanô tau gêja jakêpalip dec kêpi Anôtônê katapa ŋagadê gebe êôŋ Anôtônê poac sa ŋakôniŋŋa êtiam, tec gêgôm kêtôm jalagenŋ. Dabuŋwaga to nêŋ da samob kêtû Kilisi to nê da ŋanô tau ŋadôndôŋ. Aêac takêŋ da teŋ amboac tônê gêdêŋ Anôtô kêtiam atom.

Dabuŋwaga anŋa **Lewinêŋ** Dabuŋwaga teŋ anŋa Lewinêŋ gôlôac. Sakiŋ dabuŋwaganŋa gêjac Lewinê wakuc samob ŋawae, mago gêdêŋ ŋasawa ŋamuŋa teŋ êsêac samob tomalagenŋ têtû dabuŋwaga atom. Takac Lewi.

Dabuñ, Tanam dabuñ mo to gêñ Tanam dabuñ gêñ nec aêac lau Niuginiña tajam kauc ñamêtê atom. Lau langwa sêjam dabuñ gêñ sêgôm sêjac ñawaegen. Sê balôm me seno sam, tec sêkêñ lau ñagêdô têtú dabuñwaga sêjam dabuñ gêñgen sêmoa e om tau êmbacnê. Takac Dabuñwaga (a). Lau Israel sêjam dabuñ mo to gêñ gêdêñ gêñwapac kêtap êsêac sa (Sam ll.1:11ñg; 12:22ñg; Joel 2:12). Gêdêñ tañ gêñ teñ gêgôm êsêacnêñ ñalêlôm ñawapac kêsa nañ (Sam 1.31:13). Kêtu sêmansañ taunña Eks 34:28, Omsêga Wama Apos 28:9. Gêdêñ tañ sêjam taun ôkwi gêdêñ Anôtô nañ (Jona 3:7ñgg). Jesu tau gêjam dabuñ mo kêsêp ñasawa gêwiñ (Mat 4:2; Luk 4:2). Eñ gebe lau buña sêngôm amboac tonanğen (Mat 9:14ñg; Apos 13:2ñg; 14:23).

Daja Da ñagêdô sêkêñ bôc ñatê to gêñ ñagêdôgen kêpi altar ja gen su. Ma daja tonec ñamêtê teñ. Sêbuc bulimakao me domba me noniñ teñ jasêpalip ñadec kêpi altar e su acgom, go sêu ñanô samucgen gêsac altar ma ja gen gêbacnê, kêtôm sêkêñ nêñ ñanô samucgen gêdêñ Apômtau gêjô nêñ sec su.

Dawidnê Malac (a) Anğa Biñlênsêm Langwa malac Jerusalem solop, tañ kiñ Dawid kêjanğo su anğa Jebusitnêñ gêdêñ amboac jala 1000 B.C. (gêmun Kilisi gêmêñ nom) ma kêwaka sa kêtú tau to nê lau nêñ malacsêga. (b) Anğa Biñlênsêm Wakuc malac Betlehem, tañ têna kêkôc eñ ma ñapalêgen gêmoa tonañ. Go malac tau tonañ Jesu têna kêkôc eñ.

Denari Embe daê dônğ mone têm tônêña êpi

aêacnêñ mone galocña oc tapô lêna gebe keso tau ñanôgeñ. Denari teñ kêtú kômwaganêñ ñaôli oc samuc tagenña (Mat 20:2). (Mat 18:28; Mar 6:37; Joaņ 12:5).

Domba Kêmoasiñ lau Israel ñajamanô. Sen ñamêsôm to sênôm ñasu ma sêwa ñaôlilu baliñ kêtú obo to sêsi obo kêtú nêñ ñakwê ma sêkêñ domba tau ñagêdô têtú da gêdêñ Anôtô gêdêñ sêjam nêñ wê to sêlic nêñ om aña lôm dabuñ Jerusalemña. Ñackêsagu Joaņ kêsam Jesu gebe “Anôtônê Domba” (Joaņ 1:29,36). Ñam amboac tonec gebe (a) Anôtô kêkêñ Jesu gêmêñ nom gebe sênac eñ êtu da êjô ñamalac peben nêñ sec su. (b) Domba nec bôc matamalô teñ, tec sêlic amboac gêñ mansañ ñajam (Pet I.1:19). (c) Joaņ kêsôm lau Aramai awen, tañ ñaê tagen kêkwa domba ma sakiñwaga (ñackolen) gêwiñ (Jes 53). (d) Aposolo Joaņ kêsam Jesu gebe “Domba Pasaña Wakuc” (Joaņ 19:36; Kor I.5:7; Pet I.1:18ñg). (e) Geoclasê gêwa Domba sa gebe kêku gêñ samob tulu e gêjam gôliñ gêwiñ Anôtô (Geoc 5:12; 7:10; 19:5ñgg; 21:27; 22:1,3).

E

Epikuri Lau tokauc nêñ toñ teñ. Ac sê taun kêpi Epikur, lau Grik nêñ ñac tokauc ma towae teñ (+270 B.C.). Têdôn nêñ kauc amboac tonec gebe Tamoa têtac wapigenña oc êkônin ñandañ samob tôn. Sêkêñ gêwiñ bin agwa-agwa ñagêdô gêwiñ. Sêmoasiñ ôliñ ñapepgeñ gebe seboc gêñ ñanô tau tonañ (Apos 17:18). Takac Stoiki.

Epod Ŋalô Ebolai awenŋa teŋ. Gêŋ tau obo ŋagêdô teŋ, nanŋ ŋacdabuŋsêga gênôŋ gêsac magi-m-agêc. Obo tau ŋaatali teŋ gêc, nanŋ Urim to Tumim kêsêp ŋalêlôm ma gêsac eŋ bôdagi. Ŋagêlôŋ pocawa 12, nanŋ teto Israelnêŋ gôlôacmôkê 12 nêŋ ŋaê kêpi. Ŋalô tau ŋam ŋagêdô oc gêc, mago gêc awê ŋapep atom. Takac Urim to Tumim.

G

Gamêŋ Dabuŋanô Tau Israelnêŋ Lômbec to Lôm Dabuŋ ŋabalêm ŋalêlômsêga. Poac Ŋakatapa kêkô Apômtaunê balêm tonanŋ, taŋ geoc tau lasê gêmoa nanŋ. Ŋacdabuŋsêga kêsô balêm tau kêtû dim tagenŋ kêtôm jalagenŋ gêdêŋ Omsêga Wama nanŋ. Takac Lôm Dabuŋ, Omsêga Wama, Poac ŋakatapa.

Gamêŋ Ŋakêlêndiŋ Secŋa Ŋalau sec nêŋ gamêŋ kapoacwalôŋa. Êsêac sêôŋ Anôtô êmêtôc êsêac êndêŋ Bêc Ŋamuŋa tec sêŋgôŋ. Embe taêŋ ênam gebe sêwi gamêŋ tau siŋ, oc sêŋgôm elê mê. Takac Gêsuŋbôm, Lamboam.

Gamêrl Undambêŋa Takac Anôtônê Gamêŋ, MNŊ.

Garnet Pocawa kokoc teŋ.

Gejobwaga Anŋa Biŋlênsêm Langwa ŋaê tonec kêpi laumata gamêŋ me lau-m me malac teŋŋa. Anŋa Biŋlênsêm Wakuc ŋaê tau kêpi lau kainŋ têlêac gebe (a) Anŋa Ŋawae Ŋajam ŋaê tau gêjac Judanêŋ laumata kapôêŋ, taŋ têdôŋ Anôtônê biŋ gêdêŋ nêŋ lau nanŋ ŋawae. Ac ŋagêdô têtû kasêga jasêwiŋ kaunsil (Sanhedrin). (b) Anŋa Aposolo 11-21 to anŋa

aposolonêŋ papia ŋâê tonan kêpi gôlôac buŋa ŋagejobwaga, taŋ sêjam jaom gôlôac dabuŋ nêŋ koleŋ to nêŋ lêŋ. (c) Anŋa Geoclasê ŋâê kasêga me laumata kêpi lau 24, tê sêngôn sêgi Anôtônê lêpôn kiŋŋa auc nê. Lau tau oc sêjam Anôtônê lau laŋôn. Takac Kaunsil.

Gêmêc Ŋawê Matai 13:31 to 17:20 sêpuc gêmêc ŋawê gêjô ka mastet ŋawê. Ka lulugeŋ ŋawê saunânô kêtôm tau, amboac dauŋ ŋawê.

Gêŋmalu Lau Israel sêkôc ka teŋ ŋatêkwi kêtû nêŋ gêŋmalu ma nêŋ medisîn gêwiŋ. Ac seŋ oso lau sêmac êndu nêŋ ŋawêlêlaŋ ŋa gêŋmalu tokaiŋ-tokaiŋ amboac tonan (Mar 16:1; Luk 23:56; Joaŋ 19:40). Takac Katêkwi.

Gêsunjbôm Takac Lamboam ŋakêlêndiŋ Sec.

Gog Gêmuŋ andanŋenânô Gog kêtû kiŋ gêŋgôn gamêŋ Magog. Eŋ kêtû lau Israel nêŋ ŋacjo anŋa lau samuc nêŋ ŋadôndôn (Geoc 20:8).

Grik (a) Lau Grik tau (Joaŋ 12:20). (b) lau tau nêŋ gamêŋ, taŋ gêc Gwêc Ŋaluŋ gêdêŋ ŋanodoŋa (malasêga Aten, Korint, Pilipi). (c) lau Juda tê teneŋi sêkôc êsêac anŋa gamêŋ jaba ma sêsôm Grik aweŋ kêtû tôŋ êsêac nê (Apos 6:1; 9:29; 11:20; 18:4; 20:21; Rom 1:14; Kor I.1:22). (d) ŋâê Grik kêpi lau samuc gêwiŋ (Rom 1:16; 2:9; 3:9; Kor I.1:23; 12:13; Gal 3:28).

Gwêc Koc Ebolai sêsam sebe Gwêc Siŋ gebe gwêc, taŋ siŋ to ôpic kêkô gêjam auc naŋ. Ŋâê Gwêc Koc kêpi (a) gamêŋ naŋ andanŋen bugêjacton to nom lêplêp gêjam auc, tê gêc Gwêc Koc to Gwêc Ŋaluŋ ŋasawa nê. Gamêŋ taŋ lau Israel sêwi Aiguptu siŋ ma jasêô lasê naŋ (Eks 14). (b) Ŋasuc taŋ malac Suez gêc naŋ. (c)

Նասուք տաղ մալաք Ագաբա գեւք նաղ, մա (Ը) Գւեւք
Կոք տաւ.

H

Հալելույա Ալանեմ Անօտօ, Աւեղ եւեւ Անօտօ.

Հերմես Լաւ Գրիք նեղ անօտօ յաբա տեղ, տաղ կետու
էսեաքնեղ անօտօի նեղ դաքաեղ նաղ (Աոս 14:12).
Կաքաք Տոյս.

J

Երազմա Կաքաք ԿալենԸր.

Երազմա Կետու Երազմա Կետու Երազմա Լաւ Իսրաէլ սեւեւ
գեղ կեւեւք նեղ կօմ աոմ. Տեբե նոմ էլեւաղ
տաւ աքոմ տեք սեղօմ. Տեբե նեղ նոմ էկեղ օմ.
էսեաքնեղ տօք էնԸեղ Լաւ տեղ եմբե էնեւք, աք սեւի
սիղ գեԸեղ Երազմա տաւ. Կաքաք Երազմա-Լաւ-Տեւսի-Աւեղ-
Տաղա, մա Օմ Երազմա կետու Երազմա.

Երազմա Երազմա Լաւ Իսրաէլ սեյաք նեղ կօմ դաոնօ
սաոմոս սա սա աքոմ, ցօ սեւիք նեղ Երազմա Երազմա
կետու Լաւ Կաոաոն սեղօմ կաոաոնեղ կեւեւք
նեղ կօմօ նաղ (Էքս 34:22). Գօ կիղ Երազմա
կեկեղ դաոնօ Երազմա գեմաղ Օմսեղա Բասա (Էքս
12:2; Լեւ 23:5), մացօ սեւաք ուք Լաղաա տօղ
գեւիղ դաոնօ (Լեւ 23:4). Կետու դաոնօ աք սեւաա
դաոնօ դաոնօնա սա կետու. Կաքաք ԿալենԸր.

Երազմա Երազմա Նաոմ (Օմ Երազմա Երազմա) Լաւ Իս-
րաէլ սեւիք օմ տօնաղ տօ Օմբեք կեւիք տաղեղ կեւեւք
կօմօ գեԸեղ տեմ սեյաք նեղ կօմ դաոնօ սա գեւաքնե
սա նաղա. Աք տաղեղ գեյաո ուք սեյաք կաւի Լօմ
Ըաւաղ դաոնօնա (Էսրա 3:6) մա Անօտօ կեմօաոնիղ
քօաք գեԸեղ Լաւ տաւ կետու Երազմա նաղա. Տեւեւաղ
նեղ կօմ սաոմոս գեԸեղ օք տօնաղ մա սեկեղ Ըա
գեԸեղ Աքօմտաւ (Լեւ 23:23դղղ). (Մացօ տասա

Gal 4:10 to Kol 2:16ñg ma taêñ ênam.) Israel taun sêsam om tonañ gebe Rosh Hashanah.

Jala-Lau-Sêsi-Aweñ-Suñja Kêtôm jala 50-50 geñ lau Israel sejop om tonañ. Sêkêñ waba, nañ lau teñ sêjô nêñ tôp atom ma gelom êsêac nañ, samob gêmu gêdêñ ñatau kêtiam. Go Juda, nañ têtû nêñ lau teñ nêñ sakiñwaga (gêñôma) nañ, ñataui sêwi sinj sêmu dêdêñ nêñ gôlôacmôkê sêja kêtiam. Ma sêsê gêñ kêsêp nêñ nom gêdêñ jala tonañ atom, dedec gêc gebe êlêwanj tau ma êkêñ om amboac tonañ. Takac Om Jala Kêtu 7ña.

Jane agêc Jambre Parao kêkalem nê mectomanj to lau mêtê, tañ sêgôm gêñtalô kêtôm Mose agêc Aron nañ, ñamiñ gêc Eksodus 7:11 to 22 ma ñaê teñ gêwiñ atom. Paulu keto mectomanjwaga luagêc nêñ ñaê gêc Tim II. 3:8 gebe Jane agêc Jambre. Aêac tatap ñaê tau sa anja Binjênsêm Langwa atom. Têdônj gec awenjenj gelom-gelom mênjPaulu gêñô ma keto.

Jao Jao gwalêkiñ gêdêñ lau Juda sejop e kêkêñ wapac êsêac. Jao tau ñam gebe êmbalanj lau samuc nêñ mêtê geo auc gebe naelom lau Israel atom. Jao amboac tonañ masi anja Binjênsêm Wakuc. “Têmtac êwiñ lau wachañ aôm amboac têmtac gêwiñ taôm” gêjam gôlinj lau buñja kêtû nêñ lêñ samobñja (Joan 15:12; Gal 5:14). Biñsu tagenj tonañ kêkatonj jatu to jao samob sa. Embe tajop, oc tamoasinj taun kwalec teñ atomanô. Takac Sabat.

Jaspa Pocawa teñ. Ñagêdô matacmatac, ñagêdô ñawa kêtôm glas. Takac Pocawa.

Jist Binjênsêm Wakuc awenj Jabêmñja ñamatañja

sêpuc golenġ gêjô jist su. Lau sêpsêp sêpac polom ŋamêtê amboac tonec gebe Sêgaluġ jist to polom matac ma bu sêgamuġ e jist gêjam polom auc ma kêsu ŋ acgom, go sêpac. Embe tasa polom teġ ŋa bôjaġ ma tasala ŋasêbu, oc talic ŋalasê-lasê gêjam auc. Ŋalasê ŋam kêsêp jist gêgôm polom kêsuġ, tec taenġ ŋajam. Jist kêsêli polom popoc e kêsuġ nê, kêtû Gamêġ Undambêġa ŋadôndôġ teġ (Mat 13:33). Go Jesu gêjam dôġ Parisai to Sadukai ma Herodo nêġ mêtê kêpi jist gêwiġ. Embe tajop tauġ atom mêtê geo oc ênam aêacnêġ ŋalêlôm samucġen auc amboac jist gêjam polom matac auc nan amboac tonanġ. (Mat 13:33; 16:6ŋgg; Mar 8:15; Luk 12:1). Takac Parisai, MNġ.

K

Kalender Lau oc kêpiġa gêmuġġa sêmasanġ nêġ Kalender kêtôm utitalata ŋalêġġenġ. Lau Israel sêjac nêġ jala gêġgic kêtôm sêlic ajôġ kêsô, tec têtap ŋabêc 354ġenġ sa, kêtôm ajôġ 12 solop, mago ajôġ tagenġ ŋabêc 29. Go ajôġ samob ŋawoke aclê-aclê kêtômġenġ, ma woke teġ ŋabêc 7. Êsêacnêġ têm kapôêġ lu-agêc gebe Ockêsa to komô. Ajôġ tau tonec gebe (1) Nisan (Abib) kêtôm March/April, (2) Ijar kêtôm April/Mai, (3) Siwan kêtôm Mai/Juni, (4) Tamus kêtôm Juni/Juli, (5) Ab kêtôm Juli/August, (6) Elul kêtôm August/September, (7) Tisri kêtôm September/October, (8) Bul (Mardewan) kêtôm Oktober/Nowember, (9) Kislew kêtôm Nowember/December, (10) Tebet kêtôm Desember/Januar,

(11) Sebat kêtôm Januar/ Februar, (12) Adar kêtôm Februar/ March. Takac Ajôn̄ tau ŋaê.

Kalsedoni Pocawa teŋ.

Kamelian Pocawa teŋ.

Kanom Aêac lau buŋa tangamiŋ nêŋ waba êmoasiŋ aêac tauŋgeŋ atom, tanam Gôlôac Dabuŋ to ŋakoleŋwaga ma Kôm Mêtêŋa (Missionŋa) ma lau ŋalêlôm sawa to sêŋgôn̄ jageoŋa saman. Kôm tonan̄ gêjac aêac ŋawaegoc. Kêtu tonan̄ŋa tauŋ takêŋ biŋ amboac tec êtu nêŋ ŋagôliŋ ŋajam teŋ gebe Êtôm omgeŋ takêŋ nêŋ mone êsêp kanom gebe tapuc kôm tonan̄ ŋai tôŋ dawin̄. (Apos 24:17; Kor I.16:1ŋgg; Kor II.8-9; Rom 15:25ŋg) Takac Da, Takis.

Kapoac Lau lanŋwa gêmuŋŋa sêpuc kapoac ŋam gebe têtap ŋacgeŋgeŋ teŋ nê ŋaê sa. Grik andan̄geŋŋa sêgôm gebe nêŋ anôtôi jaba seoc biŋ lasê êndêŋ êsêac sêjala katôn̄a. Lau Niuginiŋa sêpuc kapoac sêgôm amboac tonec gebe Tetoc kapoac teŋ jagêc nom ŋadêmôê gêmu kêpi, go tetoc kapoac teŋ ŋatêpôê jakêkô, taŋ gêc nan̄, ŋadêmôêtêkwa ŋaô. Sêsaê sêmoa ma sêsam launêŋ ŋaê lasê-lasê. Sêgôm e kapoac ŋaôn̄a embe êkô ŋapan̄ êsa, go ŋaê tê kêsa awen̄ nê, geoc geŋgeŋtêna lasê gêdêŋ êsêac ma sêjac eŋ ŋagêjô. Têtap lau geo sa ŋa mêtê tonan̄ keso samucgeŋ. Ŋam gêc awê (Joan̄ 19:24).

Kasêga Takac Gejobwaga, Laumata.

Katapa Takac Poac Ŋakatapa.

Katêkwi Israel sêkôc ka gamêŋ jabaŋa teŋ (Arabian̄a) ŋatêkwi kêtu nêŋ Gêŋmalu. Lau Mêtê an̄ga oc ŋam sêkêŋ gêdêŋ ŋapalê Jesu (Mat

2:11). Katêkwi tonanġ ŋapopoc kêsêp laclu (kuki) ma sêkêc ja geŋ, go ŋajadaunġ tonġamalu jagêġjam andu popoc. Lau sêlic kêtũ tetenġ mec gêdêġ Anôtô ŋadôndôġ. Takac Gêġmalu.

Kaunsil Lau Juda nêġ laumata sêkac taunġ sa kêtũ sêmansaġ launêġ biġġa. Laumata 70 sêġgônġ Kaunsil tau, taġ ŋagôlinġ gêc ŋacdabuŋsêġaġa. (Mat 26:59; Apos 5:41; 17:34).

Kawi Omsêġa Kawiġa Lau Juda taêġ gêġjam nêġ siŋsêlêc towae Judas Makabeus kêku lau Siria tulu ma gêġjac kawi altar lôm dabuġ Jerusalemġa ma têtũġ lampe gelom kêtiam naġ gêdêġ jala 165 B.C. Êsêac sêġjac m om tau gêdêġ ajônġ Kislew ŋabêc 25 (amboac Desember 10) ma sêlic om tau kêtôm oc samuc 8. Juda taunġ sêsam om tonanġ sebe Hanuka.

Kêpa ŊĀê Kêpa me ŋĀê Petere ŋam tagenġ gebe Poc. Lau Aramai sêsam poc gebe Kêpa lau Grik sêsam gebe Petere. Aposolo Simon kêsam Jesunê ŋam lasê, tec gê ŋĀê Poc kêpi enġ Mat 16:18. (Joanġ 1:42).

Kilisi ŊĀê Kilisi lau Grik sêsam kêpi Apômtau Jesu gêġô ênê ŋĀê Ebolai awerġa “Mesia” su. ŊĀê lulugenġ ŋam gebe “Seġ oso enġ”. Sê ŋĀê Kilisi kêpi enġ nê ŋam gebe Anôtô tau kêġalinġ enġ sa to kêkalem ma kêsakinġ enġ kêtũ Kêsiwaga to Apômtau. Takac Taġġinġ oso.

Kislew Israelnêġ Kalender ŋaajônġ kêtũ 9ġa. Ajônġ tau kêtôm ŋasawa amboac Nowember 15 e jagêdêġ Desember 15. Takac Kalender.

Lala Sekolonj Genja (Mat 3:12). Takac Siac Têtiņ Gêņja.

Lamboam (a) Gamêņ taņ lau sêmac êndu naņ, nêņ katuņ sêmoaņa. Lau Grik sêsam sebe Hades. Êsêac to lau րagêdô taêsam taêņ gêjam gebe gamêņ tau gêc nom րalêlôm (Dait 32:22). Lau teņ aņga Lamboam sêsa sêmu sêmêņ nom natêtôm atomanô. Sêsaê Anôtô gêmoa jaêc êsêac (Pes 6:5; 30:9). Lau gêdêņ katuņ sêsaê Anôtô gebe ênam êsêac kêsi aņga gamêņ tau (Pes 49:15), gebe eņ kêtu Lamboam րatau. (b) Lamboam toņandaņ me Lamboam Նakêlêndiņ Sec Grik sêsam sebe Gehenna. Նաê luagêc tonaņ gêc Binlênsêm Wakuc (Mar 9:43, 45, 47). Apômtau Jesu kêsêp Lamboam gêja րam gebe gêmac êndu biņ րanôgen, mago Tama Anôtô gêņu eņ sa aņga րacmatênen, tec mata jali kêsa ma gêdi sa kêtiam. (Rom 10:7; Pet I.4:6; Geoc 1:18).

Lamboam Նakêlêndiņ Sec Gêjac lau sêmac êndu tapaôņgen katuņ րawae atom. Lau tê Anôtô êmêtôc êsêac e êkic nêņ biņ êtu tôņ su nêgen sêņgôn gamêņ tônê êtu têlê gebe nêņ sec to geo րagêjô tonaņ (Mar 9:43, 45, 47). Mêtôc Նamuņa tau tonaņ. (Joaņ 5:29; Pet II.3:7).

Lau Samuc Anôtô kêjaliņ lau Israel sa têtu ênê lau, ma lau, taņ eņ gedec êsêac sêmoaņa naņ, ac sêsam sebe lau samuc (Tes I.4:5). Anôtô kêmoatiņ nê poac gêdêņ êsêac atom, gêdêņ lau Israelgen. Êsêacnêņ րagêdôgen ocgo nasêwiņ Anôtônê lau. Jesu Kilisi kêkêc nê dec siņ aņga kakesotau kêtu րamalac pebeņja su acgom, tec րabiņ teņ (Kol 1:19ņg). Balan kêsêlô su, tec

geŋ Juda to Grik ma lau samuc gēŋgic sêkô dēmôêŋa amboac gēmunŋa kêtiam atom. Sêkêŋ gēwiŋ Kilisi gēbiŋ samob tôŋ, tec têtū Anôtônê laugac (Kol 1:21ŋgg). Takac Grik.

Lau Sec Takac Telon

Lau Undambêŋa Lau nan sêsêp Anôtô to ŋamalac ŋasawa. Lau Israel gēmunŋa taêŋ gējam aŋela sêgi Anôtô auc amboac kiŋ nomŋa teŋ nê lau kapôêŋ sêgi eŋ auc sêkô, sêjac nêŋ kolenŋ ŋamiŋ gêdêŋ eŋ ma sêôn eŋ gebe êsakiŋ êsêac êtu kôm wakucŋa (Job 1:6; 2:1). Anôtô Latui (Gen 6:2,4) ŋam oc kêsêp ŋalau amboac tonanŋ. Takac Aŋela, Bôc.

Lauben Lauo to ŋac ŋagêdô sêsôm mec kêpi lau gebe dêndac gēŋwapac amboac gêmac to gēŋ êŋgôm êsêac e sêŋgônŋ naeo ma enseŋ êsêac su sênaŋa. Lau amboac tonanŋ sêmoa Israel sêwiŋ. Lau nan sêkêŋ gēwiŋ Anôtô kwalec taêŋ kêka nêŋ sôlônŋ to gēŋ gebe ênam êsêac sa. Bibolo gêlic lau tau amboac sêjam saki ŋ gêdêŋ anôtôi jaba, tec gêjac jao ŋajaŋa (Gal 5:10; Geoc 21:8). Aêac lau buŋa takêŋ gēwiŋ to ôliŋ andanŋ Laimôkê Anôtô, tec taêŋ kêka to daê lamu eŋ taugenŋ e tatêc gēŋ teŋ atomanô.

Laumata (Gôliŋwaga) Takac Gejobwaga.

Legion Lau Rom nêŋ siŋwaga tonŋ kapôêŋ teŋ amboac lau 6,000. Ŋalô tau ŋam teŋ gebe taêsam ŋasec (Mar 5:9; Luk 8:30).

Lemen Parisai to lau sêkwasiŋ lemenŋ kêtū ŋatêmuiŋagenŋ atom, ac sejop nêŋ ŋagôliŋ tec sêgôm. Judawaga sêlic gēŋ ŋagêdô gebe selec ma ŋagêdô gebe ŋatêmui. Embe sêmoasac gēŋ

ten, nan nêŋ biŋsu gêwa sa gebe ŋatêmui, go ŋatêmui tau oc elom êsêac ma êŋgôm êsêac têtû sec. Sêgôm nêŋ ŋalêlôm ŋatêmui kêsa, tec sêkwasiŋ lemeŋ kêtû ŋadôndôŋ gebe ŋatêmui gêwi êsêac siŋ têtû selec kêtiamŋa. Lemeŋ kêpi gêŋ gwalêkiŋ, tec sê go tauŋ ma sêkwasiŋ lemeŋ todim-todim. Jesu to nê ŋacseŋomi sêgôm atom, tec sêsôm ŋabiŋ (Mat 15:2; Mar 7:2; Luk 11:38). Takac Sec, Selec.

Lêŋuckêm ŊĀĒ tonan gêc lau gêmuŋŋa nêŋ seboacogeŋ. Sêwa Lêŋuckêm tau sa gebe amboac pap kapôêŋ ten. Ŋagêdô sêsam sebe moac (me iwa). Sadanê ŋĀĒ ten tonan (Geoc 12:3 – 13:4; 20:2,3). Anôtô kêku Lêŋuckêm tulu (Geoc 20:21; 20:7-10).

Lewi, (a) Ŋac ten anŋa Lewinêŋ (Luk 10:32; Apos 4:36). (b) Ŋac ten nan kêpuç dabuŋwaga tôo kêtû nêŋ sakiŋ lôm dabuŋŋa.

Lewiatan Bôclai gwêc to buŋa ten, ŋawae kêtû gwasa su. Lau ŋagêdô taêŋ gêjam kêsêp iwa. (Pes 74:14).

Lômbec Lau Israel sêmoa Lôc Sinai ŋalabu sêmoageŋ ma Anôtô kêsakiŋ Mose gebe naêsôm lasê êndêŋ êsêac gebe “Lau tau sênsuŋ aêŋoc bec obo dabuŋ ten sa gebe najanŋôn jawiŋ êsêac. “Êsêac tec sêmasaŋ Anôtônê lôm to ŋagêŋlêlôm e sêjac dabiŋ tomalageŋ. Su go tao jagêsac lômbec ŋĀĒ ma Apômtaunê ŋawasi gêjam gamêŋ tau auc, taŋ sêjala gebe Anôtô mênŋgêŋgôn gêwiŋ nê lau. Takac Eks 33. Takac Bec, Ombec, Omsêga Lômbec.

Lômmôkê Gôlôac ŋagejobwaga, taŋ sêjam jaom lôm dabuŋ to ŋagêŋlêlôm. Takac Gejobwaga,

Kasêga, Laumata.

M

Magiñ Kêsu Gam ñagêmac teñ gêgôm lau magiñ kêsu e lemeñ to/me enkainj kêtú golonj sêkôc gêñ me sêsêlêñ jageo. Ñagêdô têtú puliñ. (Mat 11:5; 18:8; Luk 14:13; Apos 3:2).

Mana Gêñ nañ Anôtô gêlôm lau Israel ma señ gêdêñ sêô-sêô sêmoa gamêñ sawa nañ. Ñaê Mana tanam ôkwi gebe “Asagenj.” Sêsam amboac tonañ gebe gêñ tau ñam kêsiñ tau gêdêñ lau.

Mectomanj Ñaê tonañ kêpi lau, tañ sêgôm nêñ mectomanj nañ, gebe sêkôc beñ sa anga lau gêmac nêñ ôliñ.

Mesia Ñaê Ebolai awenña tonañ ñam gebe “Ñac tañ señ oso enj nañ.” Tanam ôkwi ña Grik awenj gebe “Kilisi”. Ñaê tau kêpi Kêsiwaga, tañ lau Israel nêñ propete lañgwa seoc enj lasê kêtôm Anôtô gêjac mata enj gêdêñ nê lau. Takac Kilisi.

Mêtemôkê Kêdôñwaga Mêtêña me ñac gêjam mêtê launja, me ñac kêpuc Mêtê ñamña. (Mat 23:8; 26:25; Mar 9:5; Joañ 1:38) Takac Rabi.

Moac Lanğwa Ñaê tonañ kêpi Lêñuckêm me Sadañné ñadôndôñ teñ (Geoc 12:3-17; 20:2-3).

Moasiñ Dabuñ Apômtau Jesu Kêwaka Moasiñ Dabuñ sa gêjô Judanêñ Pasa su. Enj kêsam polom to wain gebe enj tau nê ñamêsôm to dec. Biñlênsêm Lanğwa ñapoac kêpi domba daña ñadec. Biñlênsêm Wakuc ñapoac nec kêpi enj tau nê dec dêbuñ, tañ enj kêkêc siñ anga kakesotau gebe êsuc sec ôkwi. Lau buña tec señ Moasiñ Dabuñ totaêñ gêjam enj gebe kêtú

poac wakuc րասելիւցա. Moasiդ Dabun nec րաէ տեյ գեբե Կաթօ Քօլօմ Էկօճրա (Apos 2:42). Moasiդ Dabun գէբիդ աէաք քաւ բոյրա տօղ տաւիդ Աթօմտաւ տօ տաւիդ տաւիդ գէճէդ-գէճէդցեյ տաւ Գօլօաճ Դաբոն տաջեյ. Կաճաք Քասա, Տելիւցա.

Moloko Լաւ Կաճաճաճ աճաճցեյրա յէդ աճօտօի յաբա յէդ տեյ, տադ տէճէդ գօլօաճ տաւիդ տէտաւ Գէճէդ եյ (Դաիտ 12:31).

Mօք, Կաճաք Մօք Կաւի Կաճաք Նաթէմուի, Տեճ, Տեճեճ.

N

Նալեյցեյ Մեճրա Եւճաւադա տէմասադ բօճ յաօլիճ կէտա Օմբիճքաք տօտալի յասեճ-րասեճ մա տեբեճ. Կէտօ բիլտս յադէճօ աճբօաճ Դաիտ 6:4-9 գելօմ թաթիա տաւիդ մա տէճէդ կէտէք աթալի տաւ գէյա. Գօ գէճէդ տեթեյ մեճ յաճօճ աճ տեբեճ կէտօմ յալեյցեյ մա աթալի տօղալօ ճաբոն յադ գէտաճ տեյբեղեյ. Աճ տէճա Օմբիճքաք տօճադ տեյ աճբօաճ յօճ գէճ քեմեյ գէւիլ. (Մաթ 23:5).

Նիթէկուի Կաճաք Կաճիլ Օտօ.

Nisan Իտրաէլիճ Կալեճդեր յաալօղ յաճաթադա. Ալօղ տաւ յաէ տեյ գեբե Աբիբ. Կէկաւա յատաւա տեյ աճբօաճ Մաճր 15 ե յադէճէդ Արիլ 15. Կաճաք Կալեճդեր.

Noc Տէյամ Դաբոն Մօղյա (Apos 27:9) Նօճ տօճադ Օմտէյա Կաճա, յադ տէլիճ գէճէդ Օկթօբեր 1 (Կիտրի 10). Ալօղ տօճադ քաւ Եւճա յէդ կօմօ կէճաբիճքաճ, տեճ տէլաճ յէդ քալ տաջեյ-տաջեյ կէտա գաւէճ տեճրա. Գօ գէճէդ կօմօ տաւ, Նօւեմբեր 15 ե Մաճր 15, տէւի տիլ տաճաճցեյ, տէլաճ քալ տեյ աթօմ ե գաճէդ յաճաճ էտա աճցօմ. Կաճաք Կալեճդեր, Օմտէյա Կաճա.

N

Nabelo (Natalô) Takac Peñ

Nacdabuñsêga Enj kêtû lau Juda nêñ dabuñwaga nêñ laumata. Kaunsil ñagôlinj gêc enña. Kêtu dim tagenj kêtôm jalagenj enj kêsô Gamênj dabuñanô tau anja lôm dêbuñ gêja gêdênj Omsêga Wama jakêkênj da gêdênj Anôtô kêtû enj tau to lau Israel samob nêñ secña. Enj gêsuj da kêtôm bêcgenja gêdênj Anôtô. Anja Binlênsêm Wakuc ñacdabuñsêga têlêac tonec nêñ aê gêc gebe Anas agêc Kaiapas ma Ananias. Kilisi gêmênj tec poac lanğwa ñasakiñ samob tonanğ gêjac pep. (Papia gêdênj lau Ebolai.) Takac Kaunsil, Omsêga Wama.

Nacsenjomi Naê tonec kêpi lau nanj têdaguc to sêwinj ñac tenj gebe êndônj binj wakuc êndênj êsêac sênô to sêjala. Anja Binlênsêm Wakuc sê ñaê tonanğ kêpi lau, nanj têdaguc ñackêsagu Joanğ to onanğ sêkênj gêwinj Jesu nanğ, go kêpi lau 12, tanğ Jesu tau kêjalinj êsêac sa ma têdaguc enj banğbanğ nanğ.

Nalau **Dabuñ** Takac Anôtô Têlêtagenj.

Nalau **Sec** Lau Israel têtêc gebe toñaclai ma têtôm gebe têtû kasec ñamalacña. Sêlic Nalau Sec amboac Sadanğnê lau jaenğ to nê sakinğwaga. Takac Alenğ, Belsebul, Sadanğ (MNJ).

Nalêsô Lau Israel sêsi ñalêsô genkalenğ ñakwê ñalêsu aclê ñam gebe lau sêlic ma êkênğ puc êsêac gebe taênğ ênam Apômtaunê binjsu ma sêmansanğ. (Mat 23:5)

Natekwi Ka to gênğ ñatêkwi sêkôc kêtû gênğmaluñja.

Natêmui Judawaga seboc gênğ dêmôênja ñagêdô

kêtom gebe êngôm êsêacnêj ɲalêlôm ɲatêmui êsa, tec seɲ gêj ɲagêdô palin-palinɲeɲ atom. Seɲop ɲajao sêgôm kêtom Mosenê Binɲuɲa ɲapeɲeɲ. (Apos 10:14ɲ; 11:8ɲ; Eb 9:13) Takac Mop, Selec, Sec.

O

Om Takac Sabat.

Om Ajôn Kêsôɲa (Ajôn kêsêp gwêc gêja) Lau Israel sêlic bêc, taɲ ajôn gêc tôj su ma ɲagelenêj kêtu nêj om teɲ taɲa. ɲam gebe êsêacnêj ajôn wakuc teɲ mênkêsa ɲanoc tonan, tec tetoc sa kêtom om Sabat, taɲ sêlêwanêj kôm ma sêkac taɲ sa anɲa lôm dabuɲ ma seno moasiɲ jaseɲ sêwiɲ taɲ. (Kin II.4:23; Jes 1:13ɲ; Am 8:5; Sam I.20:18-24)

Om Jala Kêtu 7ɲa Lau Juda nêj om kainteɲ, taɲ sêse gêj kêsêp nom gêdêj jala tonan atom, gebe nom êlêwanêj tau ma nêj kôm êkêj om amboac tonanɲeɲ. Takac Jala Kêtu 7ɲa, Jala-Lau-Sêse-Aweɲ-Suɲa.

Om Jala Wakucɲa Takac Jala Wakuc.

Om Polom ɲalucɲa Lau Israel sêlic om tonan gêdêj Omsêga Pasa, taɲ seɲ polom ɲaluc kêtom bêc 7 (Nisan 15-22 kêtom April woke ɲamatana). Tapac polom ɲamête amboac tonec gebe takêj jist êsêp polom matak ɲalêlôm ma taɲgaluɲ e êsêli popoc ma êsuɲ. Polom ɲaluc tonan ɲamête teɲ. Sêkêj jist to gwêc kêsêp atom. Sêgôm gebe lau Israel taêj ênam Anôtô gêjam êsêac kêsi anɲa nêj ɲacjo Aiguptu nêj lemeɲ naɲ. (Eks 12:14-20; Mat 13:33)

Ombec Takac Omsêga Lômbec.

Omsêga Lômbec Lau Israel sêlic omsêga tonan taêŋ gêjam gêŋ tonec ŋai gêdêŋ om tau gebe (a) Anôtô gêjam abenji sa ŋa mana to bu ma kêmbico gêdêŋ taŋ sêjam bêbêcgeŋ sêô sêmoa gamêŋ sawa nan. Kêtu tonanŋa lau tau sêkaja kalatu to gêŋ jasêjam kêtu nêŋ bec to ŋagadê kêkô nêŋ têclabu to malacluŋ ma nêŋ andu ŋasasacô gêwiŋ. (b) Sêgi malac Jeriko auc e sêôc ŋatuŋbôm popoc. (c) Sêjac nêŋ kôm ŋanô (mopolom to kaŋanô ma niptêkwi to wain) sa kêpi andu gêja. Taêŋ gêjam biŋ tonan ŋai, tec sêkêŋ om tau kêtu nêŋ om têtac ŋjamŋa kapôêŋ teŋ, taŋ sêôc tômtôm to bamlaun ma sêjam Pesalem kêtu nêŋ wê to sêkêŋ kôm ŋanô kêtu da gêdêŋ Anôtô ma sêŋô mêtê kêsêp om tau ŋasawa kêtôm bêc 7 tonan ŋapan. Gêdêŋ om tau ŋabêc ŋamuŋa dabuŋwaga teŋ jakêkati bu anŋa Siloa mênkêsêwa kêpi altar dajaŋa gêja gêdêŋ lau samob sêkac sa sêlic toôliŋ kêpigeŋ. Lau Israel sêlic nêŋ om towae tonan kêtôm jalageŋ gêdêŋ ajôŋ Tisri (Oktober. Apômtau Jesu gêlic Ombec nan sêpuc ŋamiŋ gêc Joaŋ 7. Lau Juda sêsam ŋa tauŋ awenŋ gebe Sukot. Aêac tasam gebe Ombec.

Omsêga Pasa Takac Pasa.

Omsêga Sêjac Kôm Ŋanô Sanja Ŋaê teŋ gebe Sen Kôm Ŋanô Lasêŋa. Lau Israel sêsuŋ nêŋ kôm ŋanô ŋamêc gêdêŋ Anôtô kêtu nêŋ da danŋe gêdêŋ eŋ. (Eks 34:22) Sêlêwanŋ kôm ma sêmoa totêtac wapigeŋ. Sêlic Omsêga Pasa su ma semoa e ŋabêc 50 kêtôm woke 7 x 7 gêjaŋa acgom, go sêlic om tau, tec sêsam ŋaê teŋ gebe

Pentekost. Takac Pentekost.

Omsêga Wama Om tonec lau Israel nêŋ Omsêga kapôêŋanô tau, taŋ ŋacdabuŋsêga kêkêŋ da gêdêŋ Anôtô gêjô lau Israel nêŋ sec samob su (Lew 16). Lau pebeŋ sêjam dêbuŋ mo to kôm gêdêŋ om tonan. Sêlic om tau gêdêŋ nêŋ ajôŋ Tisri ŋabêc 10 (amboac Oktober 1). Ac sêsam ŋa taun awen gebe Yom Kippur. Takac Noc Sêjam Dabuŋ Moŋa.

Oniks Pocawa teŋ.

Osiana Lambiŋ êndêŋ Anôtô, talanem Apômtau.

Ŋamanô gebe Ônam samaŋ. Go sêjam ôkwi kêtû nêŋ lasê, nan sêmôêc gêdêŋ taun têntac wapigen. (Mat 21:15; Mar 11:9).

Oso Takac Taniŋ Oso.

P

Paradis Undambê tau ŋâ teŋ tonec (Luk 23:43; Kor II.12:3).

Parisai Judanêŋ lau toŋ teŋ, taŋ sêmoa gêdêŋ Apômtau Jesu nê têm nan. Ac sêwaka taun sa gebe lau gêdêŋ sêlêlêc ŋagêdô samob su gebe sêmasan Mosenê Biŋsu to taun nêŋ ŋagôliŋ, tê sêjac têku biŋsu tau nê, samob tomalagen.

Pasa, Omsêga Pasa Lau Israel nêŋ Omsêga teŋ, taŋ sêlic gêdêŋ ajôŋ Nisan ŋabêc 14 (amboac April 1). Anôtô kêkac nê lau su anŋa Aiguptu, tec kêsôm sêlic om tau gebe taêŋ ênam en gêjam êsêac kêsi êsêp om tonan êtôm jalagen (Eks 3:18; 5:3; 7:16). Ŋâ Pasa tau ŋam gebe Anôtô gêôc lêlêc Israelnêŋ andu, taŋ sêsê domba Pasa ŋadec kêpi katam ŋakagêbôc gêja nan (Eks

12:23-27). Lau Juda sêsam om tau ŋa taun awen gebe Pesach. Takac Moasin Dabun.

Pentekost ŊĀê Pentekost ŋam gebe ŋabêc kêtū 50. Sêsam amboac tonan gebe ŋabêc 50 geŋ Omsêga Pasa to Pentekost tau gêngic. Sêjac nêŋ mo to gêŋ sa kêpi nêŋ andu gêja su, tec sêlic om tau, taŋ sêjam dan ge gêdêŋ ŋacmoasin Anôtô.

Peŋ, Peŋ Sepeŋ Ŋatalôŋa Embe tato papia êndêŋ taun, jac tato nêŋ ŋĀê ênêc ŋalabuŋa, gebe êwa ŋac-ketowaga sa êndêŋ ŋac, nan papia tau gêjac eŋ ŋawae nan. Lau langwa oc ŋamŋa sêmasan nêŋ gêbôm teŋ kêtū nêŋ peŋ, tec sepeŋ ŋatalô kêpi nêŋ papia jagêwiŋ (Kin I.21:8). Peŋ ŋamanô tau tonan. Biŋ nan sepeŋ peŋ kêpi ŋasaban gêja nan, kêsiŋ tau gêdêŋ lau samob gebe lau teŋ sêkac ŋapeŋ atom, ŋatau taugen êkac ma êsam biŋ tau (Dait 32:34). Kêtū tonanŋa sêkic ŋasaban ŋa lêkôŋ tôŋ acgom, go sêsap ŋaomata ŋa katêkwi tôŋ tamiŋ saban tau ma sepeŋ ŋataunê gêbôm (ŋĀê me ŋabelo me ŋatalô) kêsêp katêkwi gêja (Geoc 5:1).

Poac Lau teŋ embe sêmansan biŋ teŋ e nêŋ ŋalêlôm to awen êpi tagen ma sêlôc êtu tôŋ sebe sêŋgômŋa nan jac tasam dabe sêmoatiŋ nêŋ poac gêdêŋ taun. Ŋam gebe ac sêŋgôm nêŋ gêŋ amboac sênac siŋ me sêwiŋ taun, tec taêŋ êka gebe sêmoasiŋ taun ŋajamgeŋ. Poac amboac tonan Anôtô kêmoatiŋ gêdêŋ ŋac gêdêŋ Noa (Gen 9:8-17), ma gêdêŋ Abraham (Gen 17:1-8). An ga Biŋlênsêŋ Langwa Anôtô kêmoatiŋ nê poac gêjac lau Israel ŋawae amboac gêgôm gêdêŋ taŋ Mose gêwê êsêac gêmoa nan (Eks

24:4-8).

Poac Ŋakatapa Anôtônê Katapa Sêkôc katapa ŋaôma ma sêmasaŋ nê atom. Sêbuŋ ka e ŋatip acgom, go sêkwa ŋa gold auc gêc lêlômŋa to dêmôêŋa. Ŋaakaiŋ aclê kêtôm lewe ŋaakaiŋ. Aŋela ŋakatu luagêc gêŋgôn ŋabaob gold ŋaô. Sêmasaŋ aŋela sepeŋ têniŋgeŋ sêŋgôn laŋôŋanô gêdêŋ tauŋ ma sêkac magê keso tau. Ŋamakeŋŋa kêpi e ŋatêpôê gêdiŋ kêsô tau ma ŋamakeŋŋa kêsêp e ŋatêpôê gêdiŋ tau tamiŋ katapa ŋabaob. Sêmasaŋ ŋakatu luagêc ŋa goldgeŋ. Riŋ aclê gêc makeŋ-makeŋ gêdêŋ ŋatakôcagêc kêtû ta ŋamala. Ta tau sêkwa ŋa gold auc gêwiŋ. Tetoc tapele poc, taŋ Anôtô kepeŋ Biŋsu Lemenlu kêpi naŋ, kêsêp katapa, taŋ sêkêŋ kêkô Gamêŋ dêbuŋanô tau (Dait 10:1-5) aŋga Lômbeç ŋalêlôm naŋ. Apômtaunê Katapa tonan kêtû eŋ gêmoa nê lau ŋaluŋgeŋŋa ŋadôndôn (Nam 10:35; Sam I.4:7; Kiŋ I.8:11), tec lau ŋuda sêbalaŋ gêwiŋ êsêac gêdêŋ taŋ sêjac siŋ gêdêŋ nêŋ ŋaço naŋ (Nam 10:33-36). Lau ŋaôma teŋ sêsa ŋagala atom. Ŋagadê toaŋela ŋakatu naŋ sêsam sebe Anôtô Gê Wama Ŋabaob. Go ŋaê teŋ gebe Poac Ŋawaŋ.

Pocawa Sêuc to sêbuŋ pocawa ŋawasi kêsa e ŋaôsic-ŋaôsic tokaiŋ-tokaiŋ. Lau laŋgwa to wakuc sêgêlôn tauŋ ŋa pocawa tokaiŋ-tokaiŋ. Ŋawasi kêsap poc tau tôŋ, tec tetoc sa kêtû gêŋ êjam to ŋaniniŋ ma ênêc teŋgeŋŋa ŋadôndôn gêwiŋ. Pocawa tau ŋagêdô ŋaê tonec gebe Jasper, Sapis, Agat, Emerald, Sardoni, Kalse-doni, Kanelian, Krisolit, Beril, Topa, Krisopra, Hiasint, Ametist. (Geoc 21:19-21).

Polom Ŋaluc Polom tonañ sêpac sêkêñ gwêc to jist kêsêp polom matac gêwiñ atom. Juda sêpac ma señ gêdêñ tañ taêñ gêjam abenînêñ bêc dêdi anğa Aiguptu nanğa. Bêc Polom Ŋalucña kêtú lau Israel nêñ Om Pasa ñabêc ñamataña. Takac Om Polom Ŋalucña, Pasa.

Propete Awê me ñac teñ, nan kêsôm jaen anğa Anôtônê lasê. Jaen tau gêjac lau Biñlênsêm Langwanğa ñawae. Anğa Biñlênsêm Wakuc propete seoc biñ lasê gêdêñ Gôlôac Buña ñamataña. Sêsam ñackêsagu Joan gebe propete gêwiñ. Propete ñagêdô teto nêñ biñ kêsêp buku, tec gelom aêac, ñagêdô amboac Natan ma Elia to Elisa teto nêñ biñ sa atom.

Puliñ Takac Magiñ Kêsu.

R

Rabi Ŋalô Ebolai awenğa tonec ñam gebe “Aêñoc Kêdôñwaga” “Mêtêmôkê”. Lau sêsam Apômtau Jesu amboac tonañ (Mat 23:8; 26:25; Mar 9:5; Joan 1:38). Takac Biñsutau.

S

Sabat Lau Juda sêsam woke ñabêc kêtú 7ña sebe Sabat. Ac sêkêñ kêtú nêñ om kêtôm Anôtô kêsôm gêc Biñsu kêtú têlêacña. Sejop om tau sêjac m gêdêñ kôm kêtú lementen oc kêsêpña e jagêdêñ kôm ñanô tê oc kêsêp nan. Êsêac sêlêwan kôm samob ma sêkêñ om ñapep e mênğêdêñ têm galocña ñapan. Sêjac jao kôm tonañ ñai gebe têtulu gêñ atom (Jes 58:13) ma têtun ja elom atom to sejon ka atom ma sêpac to seno gêñ atom ma sêwi nêñ andu ma sêselêñ sêna ñasawa baliñ ec teñ atom (Eks 16:29) to

sêna kôm ma sêkôc ñanô sa atom (Eks 34:21). Lêñ Sabatña nan ñasawa dambê ec ten amboac taka nom êtu dim 1,000geñ ma tamu tana. Jesu gesen bin amboac tonañ. Alic Mat 12:8,12; Mar 2:27; Joañ 9:16. Aposolo sêwaka Apômtaunê Bêc ñamataña sa kêtú Gôlôac Buña nêñ om. Alic Apos 20:7; Kor I.16:2; Kol 2:16; Geoc 1:10. Om Sabat to ñajao gêjac lau buña ñawae atom. Anôtô en ñatau tec tanam sakin êndên en toÑalaugeñ (Joañ 4:24).

Sadan Binlênsêm Langwa gêwa Sadan sa gebe Anôtô Latui (añela) nêñ ten. Sadan kêkac tau su aña Anôtônê ma kêkêñ kisa gêdên en (Juda 6). En kêtím lau gebe sêli awen sa êndên Anôtô. En kepen tokauc gêjam añela ñawêña lanôn (Kor II.11:14). En gêdib lau buña (Pet I.5:8). En kêgôlin bin ñawaô (Job 2:1; Geoc 12:10). Kilisi kêku en tulu su (Joañ I.3:8; Geoc 20:10).

Sadukai Lau Juda nêñ lau ton ten sêmoa gêdên têm Binlênsêm Wakucña. Lau tau ñagêdô samob dabunwaga. Êsêac tetoc Mosenê Buku Lementen (Pentatoik) nan sa ma sêlic Binlênsêm Langwa ñabuku ñagêdô amboac gêjac êsêac ñawae atom. Êsêac sêkên gêwiñ bin to sêgôm nêñ gên ñagêdô keso, tan Parisai sêkên gêwiñ to sêgôm nan (Apos 23:8).

Samaria Naê tonan kêpi gamên, tan gêc Judaia to Galilaia ñasawa nan. Lau Asiria sêku malac Samaria tulu ma sejon ñalau jasêngôn gamên kapoacwalôña (jala 722 B.C.). Lau ñapopoc to lau jaba sêgalun taun sêngôn gamên Samariaña, tec êsêacnên wakuc to Judanên

biŋ kêlêsa tau geden tôngeŋ. Sêjac jao lau Samariaŋa gebe sêlic om aŋga lôm dabuŋ Jerusalemŋa atom, tec sêwaka tauŋ nêŋ gamêŋ dabuŋ teŋ sa gêc lôc Garisim. Apômtau Jesu gêjam mêtê êsêac gêwiŋ. Takac Samaria, lau Samariaŋa aŋga MNŊ.

Sapir Pocawa majan-majan ŋaôli kapôêŋ teŋ.

Sec, Daŋgôm Tauŋ Tatu Sec Mosenê Biŋsu to Ŋagôliŋ gêwa bôc ma kôm ŋagêdô sa gebe sec, tec ŋajao gêdêŋ lau Israel gebe sêniŋ to sêmoasac ma sênam kôm amboac tonan atom. Lau embe sejop ŋagôliŋ tonan atom, ac sêlic êsêac sêgôm tauŋ têtû sec ma têtôm gebe sêlic om sêwiŋ atom. Lau amboac tonan têtû gasuc gamêŋ dêbuŋ atom ma awen gêôc Anôtô jasêwiŋ gôlôac atom. Sêlic om sêwiŋ atom. Sejop ŋagôliŋ ŋagêdô e têtû selec kêtiam acgom. Takac Lemen, Selec.

Selec Judawaga seboç gêŋ dêmôêŋa ŋagêdô kêtôm gebe êŋgôm êsêacnêŋ ŋalêlôm ŋatêmui êsa, tec sejop ŋagôliŋ gwalêkiŋ gebe sêwê kaiŋ biŋ atom. Seŋ bôc to gêŋ paliŋ-paliŋgeŋ atom. Sêmoasac gêŋ ŋagêdô amboac ŋawêlêlan atom. Sêjam kôm teŋ gêdêŋ Sabat to om ŋagêdô atom. Embe sêŋgêli ŋagôliŋ, taŋ oc lau sêlic êsêac amboac sêgôm tauŋ têtû secgac. Lau amboac tonan sêlic om sêwiŋ gôlôac êtiam atom. Sejop ŋagôliŋ tomalagen ma sênam dabuŋ gêŋ e têtû selec êtiam acgom. Ac taêŋ gêjam kêsêp gêŋ, taŋ Mosenê biŋsu gêwa sa gebe selec nanŋeŋ. (Apos 10:15; 11:9; Eb 9:13) Takac Lemen, Ŋatêmui, Sec.

Seliŋwaga Lau malac luagêc embe sêkêŋ kisa êndêŋ taŋ e Դac teŋ ê wama êsêac, lau lanŋwa sêsam eŋ sebe Seliŋwaga. Դac tau kêkêŋ seliŋ lau, naŋ sebe sênac taŋ, tec sêwi nêŋ biŋ kisaŋa siŋ. Kilisi kêtú Դamalacnêŋ seliŋwaga to wamawaga gebe eŋ gesen sec su gêdêŋ taŋ kêkêc nê dec siŋ kêtú samobŋa naŋ, tec gê wama Դamalac gêdêŋ Anôtô ma gêbiŋ aêac tôn tamŋ eŋ. (Kor II.5:18ŋ; Gal 3:19ŋ; Ep 2:16; Tim I.2:5; Eb 8:6; 9:15; 12:24) Takac Wama, Wamawaga.

Sêmansaŋ Taŋŋa Takac Bêc Sêmasaŋ Taŋŋa.

Siac Têtiŋ GêŋԴa Lau Israel sejoŋ nêŋ kôm Դanô amboac polom sa sêgôm amboac tonec gebe Sebob polom amboac padi Դanô aŋga Դakain su ma têta gêc nom tapa-tapa to Դajaŋa, go sêwê bulimakao sêselêŋ sêgi-sêgi e polom Դanô gedec Դapa. Go sêkôc sapa ma sêjac gêŋ tau sa kêpi tagen ma dedec gêc e gêdêŋ mu kêsêlêŋ Դajam, gocgo sêkôc siac jatêtiŋ polom sêkô sêkanôn mu, tec gêju Դapa jakêsêp Դasawa teŋ ma Դanô gacgen gêc. Sejoŋ Դanô kêpi nêŋ andu gêŋ Դanônŋa gêja ma sêkêŋ Դapaôma ja gen su. Ma kêtôm bêcgen sêsêwa Դanô tau Դagêdô kêsêp poc tapa luagêc Դasawa, taŋ sêlai Դaŋa e kêlêsim kêtú polom matac ma sêpac kêtú polom. Takac Polom, Jist.

Simbal Gêŋ wêŋa teŋ. Sêmasaŋ wapap kuku luagêc, naŋ sêkôc tôn Դa lemeŋ gêdêŋ Դagabiŋ ma dedon kêpi tau e Դakicsêa ec kapôêŋ. Sêjac nêŋ on to gêŋ wêŋa e simbal kêsêp Դasawa gêwiŋ ma sêŋô kêmoasiŋ taŋeŋsun Դajam. Sêjac gêdêŋ sêlic nêŋ om sêŋgôn lôm dabuŋ Դalêlôm

gêwiŋ.

Sion Gêmuŋgeŋ ŋĀĒ tonan̄ kēpi kin̄ Dawid taugen̄ nê malac, taŋ ênê lausiŋ sêku lau Jebusit tulu ma sêjaŋgo su an̄ga êsêacnêŋ nan̄geŋ. Go ŋasawa ŋamuŋa teŋ sêsam ŋĀĒ Sion kēpi lôc, taŋ lôm dabuŋ kêkô nan̄ gêwiŋ (Sam II.5:7). Gocgo sêsam kēpi malac Jerusalem to ŋalau amboac tonan̄ (Pes 48:13; Am 6:1). ŊĀĒ tau ŋam teŋ gebe Anôtônê malac (Pes 48:1ŋg; Jer 31:6) ma lôc dabuŋ (Pes 2:6) to gamêŋ, taŋ Anôtô gêjam gôliŋ gêŋgôŋ nan̄ (Pes 9:11). ŊĀĒ tau kêtû Israelnêŋ kêsiwaganê ŋadôndôŋ (Pes 2:3ŋg). Anôtô geoc tau lasê an̄ga lôc tau ma gêjam mec nê lau (Pes 128:5; 134:3). An̄ga Biŋiênsêŋ Wakuc ŋĀĒ Sion kêtû lau, tê Anôtô gêjam êsêac kêsi nê, nêŋ malacmôkê (Eb 12:22) ma têm ŋamuŋa ŋadôndôŋ (Geoc 14:1).

Sois (Zeus) agêc Hermes Sois tonan̄ lau Grik nêŋ anôtôi nêŋ ŋatau. Rom sêsam seber Jupiter. Go Hermes kêtû Soisnê ŋacjaeŋ. Rom sêsam sebe Merkur (Apos 14:12).

Sôlôŋ Sôlôŋ ŋajao ŋajaŋa gêc Bibolo (Geoc 9:21). Takac Beŋ, Mectomaŋ.

Stoiki Lau tokauc nêŋ toŋ teŋ. ŊĀĒ tau ŋam kêsêp Stoa kêtû lôm towae teŋ an̄ga malacsêga Aten, taŋ sêkac taun̄ sa ma têtôŋ nêŋ biŋ gêdêŋ lau sêŋô (Apos 17:21). Stoiki têtôŋ biŋ amboac tonec gebe Embe tatu lau mansan̄ tasa nêŋ lêŋ tatu mêtê taun̄geŋ, go gêŋwapac embe êndac aêac, oc êlênsôŋ aêacnêŋ kauc ŋanô-ŋanô atom, talic amboac gêŋ Iêlê ma tamoa nêŋ malôgeŋ (Apos 17:18). Takac Epikuri.

Sunsun Laumata 24 (Geoc 4:10) sêkuc sunsun kêtû waen ŋajamŋa. Êsêac sêkac sunsun su jagêc nom nê sêgôm kêtû têtac ŋandaŋŋa atom. Tetoc Apômtau sagen tec sêgôm. Ŋâlô dabun tonec gêwa sunsun ŋam sa gebe Kor I.9:12; Tim II.2:5; 4:8; Jak 1:12; Pet I.5:4; Geoc 2:10, 3:11; 4:10.

T

Takis Lau Israel sêkêŋ takis gêdêŋ gôliŋwaga taugen atom, sêkêŋ takis lôm dabuŋa gêwiŋ (Mat 17:24ŋg). Ŋagôliŋ ten tonec gêc gebe Ŋac ten nê waba to gêŋ lemenlu embe ênêc, nan êkêŋ ŋatagen êndêŋ Anôtô. Ŋagôliŋ tau ŋam gebe sêjam ôli dabuŋwaga to lau Lewi ma lôm dabuŋ ŋagêŋlêlôm ŋa mone to gêŋ tonan. Ŋac ten embe êkêŋ nê kôm ŋanô me gêŋ ten êndêŋ lau sênam ôliŋŋa mone 100, ŋatau êkêŋ 10 êsêp kanom êna (Gen 14:20; Sam I.8:15; Luk 18:12). Ŋagôliŋ tonan gêjac lau buŋa ŋawae atom, mago ŋagêdô taêsam tau ŋ nêŋ ŋalêlôm kêkac êsêac ma sêkêŋ nêŋ da kêtôm ŋamêtê ŋajamanô tonan, ma ŋagêdô sêgôm sêlêlêc tonan su. Sêjam danje Apômtau tec sêgôm. Takac Da, Kanom.

Talu Lau Israel lanŋwa sêsi obo asanasaŋ kêtû nêŋ talu. Gêŋwapac embe êtap êsêac sa, go ac sêsô talu obo ŋagoneŋ tonan kêtû nêŋ ŋakwê sêbu taunŋa ma têtan nêŋ tanjioa sêŋgôn waomôkê (Gen 37:34; Jona 3:5).

Tanij Oso Sêkêc niptêkwi kêpi ŋac ten môkêapac gebe sêjalij en sa me sakiŋ ten gelom en. Lau Israel sen oso nêŋ kiŋ gêdêŋ noc, tan sêsun

sakiճ ցօլիճադաճ յալոմ եճ յաճ. Էսեաք տե սեսաճ յեճ կիճ ցե Նաք սեճ օսօ եճաճ. Նաե Կիլիսի (Գրիկ աւեճ) տօ Մեսիա (Եբօլաի աւեճ) յաճ ցե Սեճ օսօ եճ, տե ցեա յեսօնե սակիճ սա ցե ցեճաճ յաճալաք կեսի աճա սեք տօ ցեաք կետօճ Անօտօ կեկեճ եճ կետօ Կեսիադա տօ Աքօճաւօ.-Լաւ Իսրաէլ սեկօք յեճ յաքեճ սա յալեճ տօնեք ցե յեճ օսօ Էսեաք յօկեճաքաք տօ եճկաիճ (Լուք 7:46). Լաւ յաճա յեճ օսօ յեճ ցեաք (Եաք 5:14).

Դաս Նալաթ Լաւ Իսրաէլ սեսա յեճ յալաթ սիճիլիք. Տեցօճ կետօճ քօաք, տաճ Անօտօ կեճօաճիճ ցեճեճ Էսեաք ցե յեսա յալաթ սաճօք Էտօ յեճ ցեճօճ տեճ. Լաւօ սեկօք յալաթ յա սեճօա ե յաճեք 8 ցեճաճ սօ, ցօ սեսա, տե տետօ Աքօճաւօնե ցեճաք. Տեսա յալաթ յե կետօ յաճաճաճ յաճօճօճ յեճիճ Կաքա ՄՆՆ).

Կելեճաճ Նաճ ցե Տելեաք յա ցօճաճ. Կաքա Անօտօ Կելեճաճ.

Կելօճ տօ Լաւ Տեք Աճա Նաաւե Նաճա յաե տօճաճ կեքեճ Լաւ, տաճ Լաւաճա սեճաք յաօ Լօճ ճաճիճ ցեճեճ Էսեաք ցե սելիք օճ սեճիճ աճօճ յաճ. Նաճ ցե յե յաւ տեքօ յա ցօլիճ յա ցեճօճ սա կաւեք, աճօք սեճ ցեճ յա ցեճօճ քալիճ-քալիճեճ յե սեկա Լաւ սաճսք յեճ տեք յե սեսա յեճ Լեճ սալաճ. Եւճադադա յաճաճ տեք սեճս Լաւ աճօք տօճաճ. Եսօ Լաճօճաճ յա կեճիճ կեճ ցեճեճ Էսեաք, տե Լաւ յա ցեճօճ սելիք եճ սեք կետօ տօճաճաճ (Մար 2:15-17; Լուք 7:34; 15:1-2). Եճ կեճաճիճ Մեճեճ ցեճեճ Էսեաք աճօճ.

Կօք Գօլիճա Կա ճաճեճ տեճ, յաճ սեքեճ յաճալօ յաճաճ-յաճաճ կեսեք յաճ. Կիճ սեկօք կետօ յեճ ցեճօճ. Գեա Էսեաք սա ցե յա տօճալաի.

Կօքա Քօաա յօճիճ տեճ.

Tumim Takac Urim.

U

Undambê, Gamêŋ Undambêŋa Takac MNŊ, Anôtônê Gamêŋ.

Urim to Tumim Gêŋ amboac poc saun luagêc, tê sêwa ŋam sa gêc awê ŋapep atom nê. Israelnêŋ dabunwagagen sênôŋ gêŋ tau gêc atali saun ten ŋalêlôm. Ac sêkôc gebe eoc gêŋ Anôtô gebe êsêac me nêŋ lau sêŋgômŋa nê lasê êndêŋ êsêac sêjala katôgen (Dait 33:8; Nam 27:21; Sam I.28:6).

W

Wama Takac Omsêga Wama.

Wamawaga Takac Sêlinwaga. (Tasuc Sec ôkwi-MNŊ).

Y

Ysop Ka ten amboac ôpic. Sêzac ŋalaka tôŋ kêsêp bu me dec ma sêpalip kêpi altar to gêŋ (Eks 12:22). Ôpic tan tasam ŋawae gêc Joaŋ 19:29 nan, ysop ten ŋakaiŋ.

BIBOLO DABUN
The Holy Bible in the Yabem language of Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Yabem long Niugini

Copyright © 1980 Bible Society of Papua New Guinea

Language: Jabem (Yabem)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

447e01c5-a375-5452-ae54-b3f890293eeb